

his ergo secundis datur regressus a privatione ad habitum, et e contra; in primis vero non, quia privatio habetur ordine quodam post formam. Unde ablata forma non remanet potentia ad illam, quia non remanet ordo, eo quod ordo est ut post formam habeatur privatio, non post privationem forma. Vel secundo, ut dicit D. Thomas, quæst. II, de *Malo*, artic. XII, ad 3, quædam privationes tollunt habitatem, seu potentiam (id est formam ordinantem, seu habitantem per se primo ad aliud), sicut cæcitas visum, surditas auditum. Quædam privatio solum tollit actum (id est formam, quæ præcise dat actum, seu habitum convenientem, non potentiam primam, et per se ad actum), sicut est privatio gratiæ, privatio lucis, privatio motus, et similes. Et primi generis privationes non admittunt regressum ad habitum. Secundi vero generis possunt admittere.

ARTICULUS II.

Quid notandum circa reliqua post-prædicamenta.

Relictis aliis quæ difficultate vacant, circa modos prioritatis et similitatis hæc tria advertite. Primum, præcipuos modos prioritatis reduci ad duos, scilicet ad prioritatem temporis, et naturæ. Et prioritatis durationis dicitur prioritas *in quo*, prioritatis naturæ dicitur *a quo*, quia illa prima dicitur antecedentia in essendo, hæc in causando. Et licet Philosophus dixerit quod prius natura dicitur quod convertitur cum alio, est tamen causa illius, et sic videri posset hanc prioritatem solum inveniri in causis adæquatis ad effectum, causæ enim quæ non sunt adæquate vel propria, non convertuntur, sicut calor non convertitur cum motu, licet cause- tur ab illo quia non ab illo solum

causatur: extenditur tamen hæc prioritas ad omnem causalitatem, seu ad omne genus dependentiæ et antecedentiæ, sive causa convertatur secundum adæquationem cum effectu, sive non, ad minus enim potest converti cum effectu in similitate durationis, et productionis. Et sensus Philosophi videtur esse quod ista prioritas est prioritas causalitatis, etiamsi alias convertantur, vel habeant similitatem causa et effectus, sive in duratione sive in adæquatione. Quod si prioritas naturæ est antecedentia causæ, cum causæ ad invicem sint causæ in diverso genere causandi, ad invicem sunt priores et posteriores in hac prioritate naturæ; nec tamen sequitur quod sit aliquid prius seipso, vel cause seipsum, quia est hæc concausatio in diverso genere, quæ non potest redire ad seipsum, ut in *Phys.* latius expenditur.

Secundum est dari aliam prioritatem, quæ vocatur rationis, sed hæc non est aliud quam distinctio rationis, qua unum sine alio concipitur, seu prius alio, et alii vocant signa rationis, id est conceptus et significationes rationis, quæ maxime in distinctione divinarum per rationem sunt in usu. Denique solet poni prioritas originis in processione personarum divinarum, in qua sine antecedentia durationis vel causalitatis datur processio. Sed quia in divinis, ut fides docet, nihil est prius aut posterius, convenientius vocatur ordo originis, quam prioritas. Et ita absolute dixit S. Thom., I p., q. XIII, art. III: « Quod in divinis oportet esse ordinem originis, absque prioritate. »

Tertium est quod similtas non opponitur præcise prioritati, nam priori formaliter opponitur posterius; similtas vero directe opponitur successioni inter prius et posterius. Ideo modi simul sunt tres tantum,

ut diximus in textu; et tamen primus modus simul, qui est tempore, opponitur primo modo prioritatis; secundus opponitur secundo et quinto, qui sunt prioritates naturæ; tertius, scilicet similtas ordinis,

opponitur tertio modo prioritatis. Sed quarto modo prioritatis, scilicet dignitati, non opponitur similtas, quia ibi non est successio, et tamen par dignitas potest in hoc modo dici similtas in dignitate.

SUPER LIBROS PERIHERMENIAS.

Libri Perihermenias sic vocantur quasi dicas de Interpretatione. In his agit Aristoteles de oratione et propositione principaliter. Ad quod necesse fuit prius agere de earum partibus, quæ sunt nomen et verbum. Deinde de earum proprietatibus, quales sunt oppositio, æquipollentia, contingentia, possibilitas et alia similia. De his egimus in libris *Summularum*; hæc enim omnia ordinantur, et pertinent ad prioristicam resolutionem. Sed tamen, quia hæc omnia tractantur in his libris per modum interpretabilis et significationis, commune siquidem Logicæ instrumentum est signum, quo omnia ejus instrumenta constant, ideo visum est in præsentia pro doctrina horum librorum ea tradere, quæ ad explicandam naturam et divisiones signorum in *Summulis* insinuata, huc vero reservata sunt. Nec enim tyronum captui quæstiones istæ de signis proportionatæ sunt. Nunc autem in hoc loco genuine introducuntur, post notitiam habitam de ente rationis et prædicamento relationis, a quibus principaliter dependet inquisitio ista de natura et quidditate signorum. Ut autem clarius et uberius tractaretur, visum est seorsum de hoc edere tractatum, nec solum ad prædicamentum relationis illud reducere, tum ne illius prædicamenti disputatio extraneo hoc tract-

tatu prolixior redderetur et tædiosior, tum ne istius consideratio confusior esset et brevior.

Igitur circa ipsam rationem signorum duo principalia occurrunt disputanda. Primum, de natura et definitione signi in communi. Secundum, de divisione ejus et de quolibet in particulari. Et primum expediemus in hac quæstione, secundum in sequenti.

QUÆSTIO XXI.

DE SIGNO SECUNDUM SE.

ARTICULUS I.

Utrum signum sit in genere relationis.

Supponenda est definitio signi, quæ lib. I *Summularum* c. IV, tradita est, scilicet quod signum est « id quod representat aliud a se potentia cognoscenti. » Quam definitionem ita communiter tradidimus, ut complecteremur omnia signorum genera, et formale, et instrumentale; nam vulgaris definitio, quæ circumferri solet apud Theologos in initio quarti Sententiarum ex August.: « Signum est, quod præter species quas ingerit sensui, aliquid facit in cognitionem venire », instrumentali signo solum convenit.

In nostra ergo definitione ad rationem signi in communi duo concurrunt. Primum est ratio manifestativi, seu representativi. Secundum, ordo ad alterum, scilicet ad rem quae representatur, quae debet esse diversa a signo, nihil enim est signum sui, nec significat se, et ad potentiam cui manifestat et representat rem a se distinctam. Et quidem manifestativum ut sic constat non dicere relationem, tum quia potest salvari in ordine ad se et sine respectu ad alterum, ut quando lux manifestat seipsam, quando obiectum representat se ut videatur, etc.; tum quia potest aliquid manifestare alterum sine dependentia ab ipso, sed potius per dependentiam alterius a se, sicut principia manifestant conclusiones, lux colores, Deus visus creaturas, ut peritiores Theologi docent, l. p., qu. xii et xiv. In quibus illustratio et manifestatio alterius sine relatione dependentiae a se manifestata fit. At vero manifestativum signi invenitur, et cum ordine ad alterum, quia nihil seipsum significat, licet se representare possit, et cum dependentia, quia signum semper est minus significato, et ab ipso ut a mensura dependens.

Querimus ergo an formalis ista ratio signi consistat in relatione secundum esse primo et per se, an in relatione secundum dici, seu in aliquo absoluto quod fundet talem relationem. Quid sit autem ratio secundum dici et secundum esse, relatio transcendentalis et praedicamentalis, dictum est in q. xvii, de Relat. Et loquimur hic de relatione secundum esse, non de relatione praedicamentali, quia loquimur de signo in communi, prout includit tam signum naturale, quam ad placitum, in quo involvitur etiam signum quod est aliquid rationis scilicet signum ad placitum. Et ideo praedicamentale ens esse non potest, nec relatio praedicamentalis, licet possit esse relatio secundum esse, juxta doctrinam D. Thomae, l. p., qu. xxviii, art. 1, explicatam eadem q. xvii, quod solum in his, quae sunt ad aliquid, invenitur aliqua relatio realis, et aliqua rationis, quae relatio, manifestum est quod non sit praedicamentalis, sed vocatur relatio secundum esse, quia pure relatio est, et non aliquid absolutum.

Igitur aliqui auctores existimant rationem signi in communi non consistere in respectu secundum esse ad rem significatam et ad potentiam, sed in respectu secundum dici, seu in aliquo absoluto fundante illam relationem. Et assignant pro ratione signi hoc, quod est esse ductivum cognitionis ad aliud. Hoc enim esse fundamentum signi videtur deduci ex D. Thoma, in iv, dist. iv, q. 1, art. 1, dicente: « Quod ratio signi in caractere fundatur in aliquo, quia signum praeter species, quas ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. » Non ergo signum formaliter in relatione consistit, sed in fundamento relationis. Et hoc ductivum ad alterum cognoscendum nihil aliud est quam ipsa ratio representativi, seu manifestativi, non quidem in tota sua latitudine, ut etiam comprehendit representare se, sed prout restringitur ad manifestativum alterius, quod quidem respicit potentiam sicut obiectum, quod constat non in relatione praedicamentali ad potentiam consistere.

SIT ERGO UNICA CONCLUSIO: Ratio signi formaliter loquendo non consistit in relatione secundum dici, sed secundum esse. — Dixi formaliter loquendo, quia materialiter et praesuppositively dicit rationem manifestativi seu representativi alterius, quod sine dubio non importat solum relationem secundum esse, ut

statim ostendemus. Formaliter autem ratio signi non dicit solum rationem representativi alterius, cum constat multa representare aliud seu manifestare, et non per modum signi, sicut Deus representat creaturas, et omnis causa effectus, et principia manifestant conclusiones, et lux colores; nec tamen habent rationem signi. Igitur representare aliud requiritur quidem ad signum, sed non in hoc solo consistit; addit autem supra representare, et formaliter dicit representare aliud deficienter, vel dependenter ab ipsa re significata, et quasi vice illius, et substituendo. Et ita respicit significatum non ut pure manifestatum et illuminatum a se, sed ut principale cognoscibile, et mensuram sui, cuius loco subrogatur, et cuius vices gerit deducendo ad potentiam.

Addimus in conclusione consistere in relatione secundum esse, abstrahendo nunc an sit relatio, realis vel rationis de hoc enim art. seq. agemus, et ita utimur vocabulo communi utrique relationi, et non solum agimus de relatione reali vel rationis determinate.

Sic explicata conclusio deducitur primo ex doctrina D. Thomae. Nam D. Thomas expresse ponit quod signum est in genere relationis fundatae in aliquo alio; sed relatio fundata in aliquo alio est relatio secundum esse, et de praedicamento ad aliquid si realis sit; ergo signum consistit in relatione secundum esse. Consequentia est legitima. Et minor sumitur ex doctrina D. Thomae, in iv ad Annibaldum, dist. iv, art. ii, dicente: « Quod natura relationis est, ut semper fundetur in aliquo alio genere entis. » Ergo relatio fundata in aliquo alio condistinguitur ab aliis generibus entis, in quibus potest fundari, et consequenter distinguitur a relatione transcendentali et secundum dici, quia istae re-

lationes non distinguuntur ab aliis generibus entis, ut cap. de relatione ostensum est. Nec enim sunt puri respectus, sed entitates absolutae circa aliud ordinatae vel dependentes, ut latius probavimus in quaest. xvii, de relatione. Ergo relatio fundata in aliquo genere entis semper est relatio secundum esse, et si sit realis erit praedicamentalis.

Major vero probatur aperte ex ipso D. Thoma, tum in loco nuper citato, tum in iv, dist. iv, quaest. 1, art. 1; et in part., quaest. lxxii, art. iii, ubi, cum posuisset argumentum quod signum est in genere relationis, ergo character est in genere relationis, cum sit signum, respondet: « Quod signum importat relationem fundatam in aliquo, et cum non possit relatio signi characteris fundari immediate in essentia animae, debet fundari in aliqua qualitate superaddita, et in hac qualitate consistit character antecedenter ad relationem signi. » Sentit ergo D. Thomas quod relatio signi est relatio fundata in aliquo alio. Et si solum esset relatio secundum dici seu transcendentalis, non negaret D. Thomas characterem in tali relatione consistere, quia qualitas bene potest esse relatio secundum dici, ut scientia se habet ad obiectum, et omnis actus seu habitus ad id a quo specificatur. Cum ergo ponit characterem in qualitate et rejicit a relatione, utique a relatione praedicamentali et secundum esse rejicit, id est a praedicamento relationis, nam a relatione secundum dici non sufficienter rejiciebat ponens illum in praedicamento qualitatibus, cum in hoc etiam inveniatur relatio secundum dici. Sed in illa relatione ponit D. Thomas rationem signi, a qua rejicit characterem; ergo manifestum est quod in relatione secundum esse seu praedicamentali constituit rationem signi.

Et sumitur fundamentum hujus conclusionis ex ipsa natura et quidditate signi. Quia ratio signi non consistit tantum in hoc quod est representare seu manifestare aliud a se, sed in tali modo manifestandi. quod est representare aliud tanquam inferiori modo ad illud, ut minus principale ad magis principale, ut mensuratum ad suam mensuram, ut substitutum, et vices gerens ad id pro quo substituitur, et ejus gerit vices. Sed relatio mensurati ad mensuram, et substituentis ad suum principale, est relatio prædicamentalis, ergo relatio signi ad signatum prædicamentalis est. Minor constat, cum relatio mensurati ad mensuram sit relatio tertii generis in prædicamento relationis, ut supra, q. xvii, probatum est. Major autem est manifesta, quia relatio signi in quantum signum directe respicit signatum tanquam principale cognoscendum ad quod ducit potentiam. Ad hoc enim deservit signum ut sit medium et substituens loco signati, quod intendit manifestare potentiam, eo quod res per se ipsam non innotescit, sed per tale medium; unde si res seipsa manifestatur, cessat ratio et officium signi. Est ergo signum respiciens signatum ut subrogatum vice ipsius et aliquid deserviens, et ministrans ipsi, et mensuratum per ipsum: tanto enim melius signum significat, quanto propinquius se habet ad signatum in se. Neque hoc sufficienter explicatur relatione transcendentali quatenus signum connexionem aliquam dicit cum signato, et ratione ipsius manifestat illud, hoc enim requiritur, sed non sufficit. Sicut enim filius, licet sit effectus patris, et sub ratione effectus transcendentaliter ipsum respiciat, tamen in ratione filii, ut dicit simile alteri in ratione processionis, non dicit relationem transcendentalem, sed prædicamentalem et secundum esse;

ita signum, licet in ratione manifestativi et representativi respiciat signatum transcendentaliter, tamen ut dicit rationem mensurati et substituti respectu signati, et quasi ministrans ipsi ut principali, respicit ipsum relatione secundum esse.

Et hinc discernitur differentia inter rationem manifestativi et significativi, quod manifestativum principaliter respicit potentiam ut terminum ad quem tendit, vel quod movet, et similiter representare aliquid potentiam solum perficitur per hoc quod reddat aliquid præsens potentiam cognoscibiliter, quod secundum D. Th., qu. vii, de Verit., art. v, ad 2, non est aliud quam similitudinem alterius continere. Ista autem contentia similitudinis sine aliqua relatione dari potest quæ sit relatio secundum esse. Tum quia talis contentia potest esse perfectio simpliciter, et sine ulla dependentia a re representata, sicut Deus representat creaturas in ideis. Tum quia conservatur ista contentia, et exercetur etiam non existente termino, et consequenter etiam sine relatione prædicamentali, ut constat in representatione rei futuræ vel præteritæ. Tum denique quia representatio ista pertinet ad rationem movendi potentiam, cui redditur præsens objectum per representationem; unde ipsi objecto per se et directe convenit representari; objectum autem non consistit in relatione secundum esse ad potentiam, imo per se loquendo non respicit potentiam, aut ab ea dependet, sed potentia ab ipso, ab eo enim specificationem sumit. Non ergo representare et manifestare in relatione secundum esse consistunt.

At vero significare seu significantivum esse directe sumitur per ordinem ad signatum, pro quo substituit et ejus vices gerit tanquam medium, quo signatum ducitur ad

potentiam; in hoc enim ministrat et deservit signum ipsi signato, quod defert illud, et præsentat potentiam tanquam deficiens representabile; sicut etiam in ministro, et substituto alterius, duo consideramus, scilicet subjectionem ad alterum, ejus gerit vices ut ad principale, et effectum pro quo ministrat, et vices ejus gerit. Sic ergo signum, licet in representatione respiciat potentiam ut ei manifestet signatum, quia ad hunc effectum destinatur et assumitur, et in hac præcisa consideratione ad potentiam non petat consistere in relatione secundum esse, tamen in subordinatione ad signatum, quatenus respicit ipsum ut principale et ut mensuram sui, necessario debet in relatione ad ipsum consistere, sicut servus dicit relationem ad dominum, et minister, seu instrumentum ad suum principale.

Dices: Signum non respicit significabile ut purum terminum, sed ut objectum suæ significationis, ergo non consistit in puro respectu, sed in ordine transcendentali, sicut potentia et scientia respiciunt objectum, et tamen objectum mensurat scientiam et potentiam. Sed contra est quia signum non respicit signatum ut objectum, seu materiam circa quam versetur præcise, sicut potentia et scientia sua objecta respiciunt, sed tanquam substitutum et vices signati gerens, et loco ejus subrogatum in representatione potentiam. Et quia directe signum importat hanc substitutionem et subrogationem ad alterum, ideo formaliter est quid relativum ad id pro quo substituit. Potentia autem et scientia non important hanc relationem ad objectum, sed important rationem principii et virtutis circa aliquid operantis, quod non est relationis formaliter loquendo; operari enim relationi non convenit, sicut esse subjectum relationis est.

Et ita scientia et potentia, actus et habitus respiciunt objectum ut mensuram sui fundamentaliter, non relative formaliter, sicut signum quod formaliter est quid subordinatum, et inferius signato, seu vices ejus gerens. Et pro hoc servit doctrina S. Thomæ I p., q. xiii, art. vii, ad 1, ubi inquit: « Quod relativa quædam sunt imposita ad significandum ipsam habitudinem relativam, ut dominus, servus, pater, et filius, et hujusmodi, et hæc dicuntur relativa secundum esse; quædam vero sunt imposita ad significandum res, quas consequuntur quædam habitudines, sicut movens et motum, caput et capitulum, quæ dicuntur relativa secundum dici. » Quare scientia et potentia significant rem ipsam, et principium ad quod sequitur habitudo ad talia objecta; signum autem directe significat respectum ad signatum cui subordinatur, ut vicarium suo principali.

Et hinc discens fundamentum ad discernendum inter potentiam seu lumen: quod est virtus potentiam, et speciem: quod utraque quidem versantur circa objectum, sed species ut vices gerens objecti, et ipsum continens, quasi ejus substitutum; virtus autem potentiam, ut tendens ad objectum apprehendendum. Unde inter potentiam et objectum sufficit proportio acquirentis aliquid et tendentis ad terminum, qui acquirentur, quæ est proportio principii motus ad terminum. At vero species debet habere proportionem ad objectum tanquam substituentis et vices ejus gerentis; et ita si perfecte et adæquate vices ejus gerat, requiritur omnimoda proportio in esse representabili, ratione ejus nec corporea representatio deservit spirituali objecto, nec creata representatio objecto increato: quod si ponitur increata representatio, etiam et entitas increata.

Solvuntur argumenta.

Præcipuum fundamentum sententiæ oppositæ est quia signum rem non existentem formaliter significat, ut vestigium bovis bovem non existentem, imago imperatoris mortuum imperatorem; ergo formaliter est signum, ab actu enim ad potentiam bene valet: significat, ergo est signum. Et tamen formaliter non est relatio, quia ad terminum non existentem non datur relatio prædicamentalis; ergo signum formaliter in relatione non consistit.

Confirmatur. Quia formalis ratio signi salvatur per hoc quod sit vere et formaliter ductivum potentiæ ad suum signatum; sed ducere potentiam ad signatum non fit media relatione, sed media proportionem et connexionem, quæ est inter signum et signatum, quæ est fundamentum relationis; ergo signum formaliter non consistit in relatione, sed in fundamento relationis. Major consistat ex definitione signi: « Quod representat aliquid potentiæ cognoscenti », ergo est ductivum potentiæ ad signatum. Minor probatur quia ut signum mihi representet non est necesse quod cognoscam relationem ejus, sicut rusticus ex vestigio cognoscit animal non cogitando de relatione; et bruta utuntur signis, ut infra dicetur, nec relationem cognoscunt sed solum signatum, pro ut cognoscitur in signo. Ergo si relatio non cognoscitur, relatio non ducit, et sic non pertinet ad formalem rationem signi.

Respondetur in primis illud argumentum carere vi in opinione eorum qui existimant relationem signi semper esse rationis, etiam in signis naturalibus, quia existimant fundari in eorum apprehensibilitate. Sed

dato quod relatio signi naturalis realis sit respond. quod mortuo imperatore non manet signum formaliter, sed virtualiter et fundamentaliter; signum autem ratione sui fundamenti movet potentiam, non ratione suæ relationis, sicut pater non ratione relationis generat, sed ratione potentiæ generativæ; et tamen formaliter consistit in relatione. Et ad probationem: Formaliter, id est actu significat, ergo formaliter est signum, negatur liquide consequens, quia sufficit virtualiter esse signum ut actu significet; et instatur manifeste in hac: Bactu causat et producit effectum, ergo actu in re est causa; nam, ipsa causa non existente in se, per virtutem a se relictam causat, et formaliter causat, quia effectus tunc formaliter producit: sic existente signo et significatione virtuali, formaliter ducit potentiam ad signatum, et tamen formaliter non est signum, sed virtualiter et fundamentaliter. Cum enim maneat ratio movendi potentiam, quod fit per signum in quantum representativum est, etiamsi non maneat relatio substitutionis ad signatum, potest exercere functiones substituentis sine relatione, sicut servus vel minister potest exercere operationes sui ministerii etiam mortuo domino ad quem dicit relationem, et in qua formaliter consistit ratio servi et ministerii.

Ad confirmationem resp. quod in ratione ductivi est duo considerare, scilicet vim seu rationem exercendi ipsam representationem duendi, et relationem subjectionis seu substitutionis ad id pro quo eam exerceat, sicut in dominio, et consideratur potestas gubernandi seu coercendi subditos, et relatio ad illos, et in servo potestas obediendi et relatio subjectionis. Quantum ad vim duendi representative, fatemur non esse relationem, sed fundamentum relatio-

nis, scilicet illa proportio et connexio cum signato; sed quantum ad formalitatem signi, quæ non est quælibet proportio et representatio, sed subserviens et substituta signato, consistit formaliter in relatione, sicut esse servum, vel esse dominum formaliter relationes sunt, et tamen jus coercendi et obediendi relationes non sunt.

Secundo arguitur: Signum formaliter consistit in hoc quod est posse ducere potentiam ad signatum, per hoc enim habet significationem quæ est forma signi, et per hoc convenit illi definitio signi, scilicet representativum alterius a se potentiæ cognoscenti; sed hoc quod est posse ducere ad signatum etiam tanquam medium et instrumentum, habet per rationem transcendentalem; ergo in illa consistit signum formaliter. Minor probatur. Nam per id habet signum ducere potentiam ad signatum, ut medium per quod habet manifestare potentiæ signatum; hoc autem habet non ratione relationis prædicamentalis, sed transcendentalis, quia cognita relatione transcendentali causæ, vel effectus, vel imaginis, vel quacumque connexionem duorum, attingitur statim terminus; ergo non requiritur aliqua relatio prædicamentalis ut signum ducat ad signatum, vel possit ducere, cum transcendentalis id sufficienter exerceat. Nec valet dicere quod illa transcendentalis relatio est fundamentum relationis signi, quia quod solum est tale fundamentaliter non potest dare effectum formalem, sicut potentia generativa non potest formaliter constituere patrem, nec qualitas simile, licet sint fundamenta istarum relationum. Ergo si relatio transcendentalis solum fundat relationem signi, formaliter non præbet effectum formalem signi, aut ejus exercitium.

Et confirmatur, quia inconveniens est in signis ad placitum quod non maneat signa formaliter quando actu non respiciunt suum signatum, ut in libro clauso, quia tunc non cognoscitur signum illud, seu litteræ ibi scriptæ, et sic actu non habent relationem quæ, cum sit rationis, ab actuali cognitione dependet; ergo non potest consistere signum formaliter in relatione secundum esse. Antecedens autem probatur. Quia signum in libro clauso retinet suam impositionem, ergo et suam significationem, quæ potest reduci ad actum aperiendo librum; et ideo non consistit in pura relatione, quia hæc non reducitur ad actum, sed semper respicit actu suum terminum si est vera relatio.

Respondetur illo argumento nihil magis probari quam præcedenti, et ideo dicimus quod formalis ratio signi consistit in hoc quod est posse ducere aliquem in cognitionem signati, non potentia quomodo cumque, sed subjecta et substituta pro signato et illi inferiori in ratione signi. Et ideo consideratur in signo et vis movens potentiam, et ordo substituentis ad id pro quo movet. Et primum est relatio transcendentalis, secundum prædicamentalis. Et in secunda consistit signum, non in prima. Quia prima, scilicet manifestare alterum, etiam illis convenit quæ signa non sunt, sicut diximus de luce manifestante colores, objecto se representante, Deo representante creaturas. Quod ergo viso effectu cognoscatur causa, vel visa imagine archetypus, non constituit formaliter rationem signi, nisi addamus peculiarem relationem representativi substituentis, etc.: quod relationem secundum esse dicit. Et ad impugnationem respondetur quod fundamentum signi non constituit formaliter rationem signi, quantum ad id quod formaliter est

subjectionis et substitutionis, sed quantum ad id quod est virtutis movendi, sicut potentia generativa constituit virtutem generandi in patre, non formalem relationem patris, quæ consistit in ratione principii assimilantis, et auctoritatem habentis in ordine ad filium.

Ad confirm. respondetur varie aliquos sentire in hac parte de signis ad placitum, eo quod in illis relatio signi (si datur) secundum omnium consensum realis non est, sed rationis. Et sunt qui putant relationem rationis non solum denominare absolute, sed etiam existere existentia sui fundamenti, saltem imperfecte et inchoate, et sic denominare etiam antequam actu apprehendatur. Sed restant huic responsioni duo difficilia explicanda. Primum, quod etiam talis existentia non denominabit perfecte et simpliciter tale, sed solum inchoate et imperfecte; et sic signum in libro clauso, vel in voce prolatum, sed non actu apprehensa relatione, non erit signum perfecte, sed inchoate et imperfecte, acquirere vero perfectam rationem signi quando actus apprehenditur. Restat ergo eadem difficultas quæ in hanc cogit solutionem, scilicet quomodo signum in libro clauso, vel in voce prolatum, sed non apprehensum relative, possit perfecte significare et ducere in signatum; nec enim minus perfecte representat ly homo suum significatum, si apprehendatur relatio ejus, quam si non apprehendatur, retinet enim eodem modo impositionem; aut saltem dignosceremus illam imperfectam significationem ex defectu apprehensionis relationis provenientem, aut posita relatione crescentem, quod nullus experitur. Si autem æque perfecte ducit ante illam relationem, æque perfecte significat, et æque perfecte est signum, ergo non solum imperfecte,

et inchoate existet. Secunda difficultas est quia illa imperfecta existentia et inchoata, vel est solum fundamentalis et virtualis respectu signi, vel etiam actualis. Si fundamentalis tantum, hoc est dicere quod solum existit fundamentum signi, non formaliter ipsum signum. Si actualis, difficile valde est quod existentia realis, qualis est fundamenti ante actuale apprehensionem, reddat actualiter existens id quod est ens rationis, et solum habens esse objectivum. Sic enim non erit pure ens rationis, cum sit capax etiam realis existentiae, licet imperfectæ et inchoatæ.

Alii existimant formaliter esse signum etiam ante formalem existentiam relationis signi. Alii solum morali modo censi signum, quia morali modo dicitur manere impositio. Sed an hoc sit actu esse signum, vel non, est difficultas. Nam actu moraliter est particula diminuens, perinde ac si dicatur actu fundamentaliter, vel actu virtualiter; moralitas enim illa impositionis durantis est fundamentum relationis.

Quare simpliciter dicendum est quod impositio, seu destinatio alicujus ut sit signum talis vel talis rei, solum est fundamentum relationis signi, quia dat illi connexionem cum tali re et subrogationem pro illa ad significandum non naturaliter, sed secundum placitum imponentis, sicut abstractio naturæ est fundamentum universalitatis. Unde sicut signum naturale ratione sui fundamenti exercet significationem, etiam si non habeat relationem actu ad signatum, quia tale signatum non existit, ut imago imperatoris ipso mortuo; ita vox vel scriptura, etiam si actu non concipiatur relatio, significat et representat ratione impositionis semel factæ, quæ non reddit formaliter signum, sed fundamentaliter proxi-

me, ut dicemus q. seq. art. v. Et non est ullum inconveniens in his relativis rationis, quod cessante cognitione actuali alicujus formæ, cesset formalis existentia illius et formalis denominatione a tali existentia proveniens, et rursus posita cognitione consurgat, manente semper fundamentaliter denominatione qualis manet in universali, remota comparatione et relatione, positaque sola abstractione. Manet enim universale metaphysice, non logice sic signum ad placitum sine relatione cognita. Manet signum moraliter fundamentaliter et quasi metaphysice, id est in ordine ad effectum sensibilem representandi, non formaliter et quasi logice, seu quoad intentionem relationis.

Tertio arguitur. Genus signi est ratio representativi, et ratio objecti cognoscibilis non ultimi, ut signatum, sed medii. Sed ratio representativi, et objecti non dicuntur rationem relationis secundum esse, sed transcendentis; imo et formalitas cognoscibilis ut sic non est ens formaliter sed præsuppositivæ, cum sit passio entis et consequenter nec determinatum ens quod est relatio; ergo neque signum. Consequentia patet. Quia si genus non est in ratione relativi, quomodo species ad relationem potest pertinere?

Minor a nobis admittitur. Major ex definitione signi constat, quod potentia cognoscitivæ representativum est, ergo representativum et ratio objecti seu cognoscibilis signo essentialiter convenit. Non enim aliter ducere potest in cognitionem signati nisi objiciendo, et representando se potentia; representativum autem non potest essentialiter dici de signo, ut species, vel differentia, cum etiam alii conveniat, ergo ut genus.

Confirmatur. Signum in communi non potest consistere in rela-

tione, ergo absolute signum non est relatio. Antecedens probatur. Tum quia signum est commune ad signum formale, et instrumentale; formale autem non est relatio, sed qualitas, cum sit notitia vel conceptus, ut infra dicitur. Tum quia est commune ad signum ad placitum, et naturale; nulla autem relatio utriusque communis est nisi relatio abstracta a reali et rationis in sententia affirmante quod relatio signi naturalis est realis. Relatio autem signi est magis determinata et contracta, quam illa quæ abstracta a reali et rationis. Ergo signum in communi non dicitur relationem secundum esse; deberet enim poni in aliquo membro determinate, vel reali, vel rationis.

Respondetur: Quod representativum non est genus signi, sed fundamentum, sicut generalivum non est genus paternitatis sed fundamentum; nec representativum tantum, sic enim solum remote se habet ad signum fundandum, sed representativum tale, id est substituens pro signato, eique subordinatum in representando et ducendo ad potentiam. Et ponitur in definitione signi, sicut fundamentum essentialiter pertinet ad relationem, dependet enim essentialiter a fundamento; Et si relatio sit alicujus causæ, vel effectus, vel exercitii, totum ipsum exercitium fit per fundamentum; relatio enim aliud exercitium non habet quam respicere, si sit relatio secundum esse; sicut pater ratione fundamenti generat, dominus ratione fundamenti imperat, minister ratione fundamenti substituit et operatur; signum ratione fundamenti representat. Et constat hoc, quia ratio objecti seu representabilis in signo primum est respectu sui, se enim objicit potentia et in quantum objectum directe respicit potentiam ut terminus ejus. Quod to-

tum non est genus signi, signum enim principaliter respicit signatum cui subordinat rationem ipsam representandi. Unde in relatione ad ipsum incipit consistere; repræsentativum autem, ut connectens se substitutive cum signato, fundat illam relationem, et illa connexio est substitutio fundamentaliter.

Ad conlr. respondetur.: Quod notitia et conceptus habent rationem qualitatis ut sunt actus, vel imago objecti super quod fundatur relatio signi formalis, in qua essentialiter signum consistit, quatenus sic substituunt pro objecto. Sicut character dicitur a D. Thoma, locis supra citatis, signum fundamentaliter, cum in se qualitas sit, fundans tamen relationem signi; sic conceptus et notitia qualitates sunt informative, non objective significantes. Fundant autem relationem signi formalis, id est cuius repræsentatio, et exercitium significandi informando fit.

Et ad alteram partem argumenti respondetur quod signum in communi dicit relationem magis determinatam, quam relatio in communi, sive transcendentalis sit, sive relatio secundum esse. Nam illud argumentum in omni opinione currit quomodo signum in communi sit ens determinatum et inferius ad ens ut sic, et tamen dividatur in reale et rationis; siquidem si relatio transcendentalis est, in signo naturali realis erit. Non ergo specialem difficultatem affert contra nostram assertionem de relatione signi secundum esse. Quare dicendum est nullum esse inconveniens quod res inferiores induant conceptum analogum, et dividantur modo analogico, sicut superiora, licet magis restricto. Et prout subsunt conceptui analogo, non ponuntur sub determinato et univoco membro divisionis superioris, sed ad utrumque

analogice pertinent. Exemplum vulgare est in hoc nomine *Sapientia*, est enim conceptus magis determinatus quam ens, et tamen nec est determinate creata vel increata, sed potest dividi in utramque, quia potest sumi analogice. Si vero sumatur univoca sapientia, sic erit determinate creata, vel determinate increata. Eodem modo homo, si sumatur etiam ut abstrahit a vero et picto, vivo et mortuo aliquid inferius est ad ens, sed non in determinato membro, quia analogice sumitur, et consequenter; non ut determinate unum, nec determinate in uno membro. Sic signum ut commune ad naturale et ad placitum est analogum, veluti ad signum verum et pictum, reale et rationis, et prout sic non est in determinato membro entis vel relationis, sed quolibet suorum inferiorum est in determinato genere.

ARTICULUS II.

Utrum in signo naturali relatio sit realis, vel rationis.

Ut discernatur punctus difficultatis, oportet discernere plures relationes quæ in signo concurrere possunt. Et de aliquibus non est dubium quod in signo naturali possint esse reales, non tamen illæ sunt formalis et quidditativa relatio signi. Cum enim signum juxta suam definitionem dicatur « id quod representat aliquid potentie cognoscenti », oportet quod in signo, ut representet aliud, si sit signum extra potentiam, habeat rationem objecti cognoscibilis secundum se prius, ut eo cognito, ad aliud potentia deveniat; si vero sit signum formale, et intra potentiam sit realis et intentionalis representatio, quæ in re aliqua qualitas est, cum relatione tamen similitudinis ad id cuius est

repræsentatio, et ordo ad potentiam. Similiter habet inveniri in signo aliqua convenientia seu proportio, et connexio cum tali significato, ut dicatur repræsentare hoc potius quam illud. Quæ proportio seu convenientia varia est. Aliquando enim est effectus ad causam, vel causæ ad effectum, sicut fumus significat ignem ut effectus, nubes vel ventus significat pluviam ut causa; aliquando est similitudinis vel imaginis, vel eujuscumque alterius proportionis; in signis autem ad placitum, est impositio et destinatio a Republica. Et unico verbo, cum signum se habeat ad signatum et ad potentiam, possunt præcedere ad constituendam rationem signi, vel respectus, seu rationes, quæ habilitent ipsum ad potentiam vel ad signatum, in quibus non consistit formalis et quidditativa ratio signi, siquidem possunt separari et inveniri sine ratione signi, nam ratio objecti sine ratione signi invenitur; ratio etiam effectus vel causæ, vel similitudinis, aut imaginis sine ratione signi possunt reperiri. Quærimus ergo an illa formalis et propriissima relatio signi, quæ præter istas omnes reperitur, aut ex illis consurgit, realis relatio sit in signis realibus, vel naturalibus.

Et quidem fatemur quod relatio objecti ad potentiam, quæ præcedit in signo instrumentali sive per modum moventis sive terminantis, realis relatio non est; quia objectum non respicit potentiam relatione reali secundum esse, sed potius potentia respicit objectum, et ab eo dependet et specificatur. Et dato quod relatio objecti ad potentiam realis esset, et mutuo respiceret objectum potentiam sicut potentia objectum (quod constat esse falsum, cum objectum sit mensura, et potentia mensuratum), tamen non est species ejus relatio et ratio signi, quia ra-

tio objecti formaliter et directe respicit, vel respicitur a potentia, ita quod immediatus respectus est inter ipsa; ratio autem signi directe respicit signatum, et in obliquo potentiam, quia respicit signatum ut manifestandum potentie. Unde distinctio et varietas signorum non sumitur ex ordine ad potentiam, vel ex diverso modo immutandi illam sicut objectum, sed ex diversitate rei significatæ. Licet enim eodem modo immutet potentiam vestigium bovis, et fumus, tamen differunt in ratione signi propter diversum respectum ad signatum, non ad potentiam. Diversa ergo linea, et ordo respiciendi est in objecto quatenus objectum, et in signo quatenus signum, licet ut signum sit objectum supponi debeat.

Similiter relationes illæ, quibus signum proportionari potest ad signatum, diversæ sunt formaliter a relatione ipsa signi, v. g., relatio effectus vel causæ, similitudinis vel imaginis etc.; licet aliqui recentiores confundant relationem signi cum istis relationibus, sed immerito. Tum quia diversum exercitium est in signo significare quam causare, vel causari, aut similem esse; in significando enim exercetur substitutio principalis signati, ut manifestetur potentia; in ratione vero causæ aut effectus, nihil de ordine ad potentiam includitur; quare distincta fundamenta sunt, et sic distinctas relationes postulant. Et præterea separari possunt relationes istæ a relatione signi, sicut filius est similis patri et effectus ejus et imago, non tamen signum; addit ergo relatio signi super illas relationes, quas supponit aut prærequirit, ut habilitetur et proportionetur huic signato potius quam illi.

RESPONDEO ERGO, ET DICO: Relatio signi naturalis ad suum signatum,

qua constituitur in esse signi, realis est, et non rationis, quantum est ex se, et ex vi sui fundamenti et supponendo existentiam termini cæterasque conditiones relationis realis.

— Hæc videtur conformior menti S. Thomæ. Primo, quia docet relationem signi characteris fundari in qualitate superaddita animæ, quæ reale fundamentum est, ut patet in p. q. LXIII, art. II, ad 3, et in IV, dist. IV, q. I, art. I. Et loquimur de fundamento proximo, quia impugnat eos qui dicebant fundari hanc relationem immediate super animam, et docet debere mediare aliud super quod fundatur relatio characteristici signi, scilicet qualitatem characteris; loquitur ergo de fundamento proximo. Et in p. q. XVI, art. VI, dicit: « Quod licet in urina, et medicina non sit sanitas, est tamen aliquid in utroque, per quod hoc quidem facit, illud vero significat sanitatem. » Ergo in aliquo reali fundatur relatio signi naturalis, qualis est urinae ad sanitatem, nempe in aliquo quod habet in se ut significet, sicut medicina habet ut efficiat.

Et fundamentum conclusionis deducitur ex ipsa natura et quidditate signi, quæ in eo consistit quod sit aliquid magis notum, quo representetur et manifestetur ignotius, ut bene notat S. Thom., q. IX, de Verit., art. III, ad 4, et in IV, distinct. I, q. I, art. I. Ad hoc autem quod aliquid sit notius altero illudque reddat cognoscibile et representabile, requiritur quod cognoscibilitas istius sit habilior altera ad movendum potentiam, et determinata seu affecta ad tale signatum, ut ad illud potius moveat quam ad aliud, sive ista motio et representatio fiat formaliter, sive objective. Sed quod aliquid in seipso sit cognoscibile, non potest esse aliquid rationis; quod vero relate ad alte-

rum sit cognoscibilis et reddens ipsum representatum, aliquid etiam reale est in signis naturalibus: ergo relatio signi naturalis realis est. Minor habet duas partes, scilicet, quod res in seipsa sit cognoscibilis realiter, et quod etiam relate ad alterum reddat realiter aliud representatum et cognoscibile. Et quoad primam partem probatur, quia ante omnem operationem intellectus res est cognoscibilis. Si enim per operationem intellectus cognoscibilis redderetur, esset cognoscibilis per esse cognitum, et sic non esset cognoscibilis ante cognitionem, quod repugnat, quia cognitio sumitur in nobis a cognoscibili, si autem per rationem seu cognitionem redditur cognoscibile, prior est cognitio quam cognoscibilitas, et consequenter ab illa ut ab objecto non sumitur.

Neque obstat quod cognoscibile seu objectum non reali relatione respicit potentiam, sed relatione rationis, quia potius ex hoc realitas ipsa cognoscibilitatis probatur. Ideo enim respicit potentiam relatione rationis, quia potentia pendet ab objecto, non objectum a potentia; et se habet objectum ut mensura, potentia autem ut mensuratum, quod pertinet ad relationes tertii ordinis, in quibus mensuratum est dependens ideoque realiter respicit, mensura vero non pendet a mensurato, et sic solum per rationem respicit illud. Sed tamen hoc ipsum arguit majorem realitatem in ipsa ratione mensura, quanto minor realitas est in relatione, sicut Deum esse dominum relative est aliquid rationis, sed potestativo est aliquid reale: et similiter actus liber realiter est liber in Deo, et multo majori realitate, quia solum per rationem refertur ad objectum liberum, realiter autem ab eo non pendet. Sic ergo cognoscibile in objectis realibus absolute et in se aliquid reale est, sed rela-

tive ad potentiam aliquid rationis.

Secunda vero pars illius minoris ostenditur, quia licet cognoscibile per ordinem ad potentiam sit aliquid rationis, tamen in se realiter cognoscibile est; ergo ut non solum sit cognoscibile in se, et respectu sui, sed etiam respectu alterius, cuius vices gerit, et pro quo substituit in cognoscibilitate et representatione, realis relatio intercedet. Patet consequentia, quia fundatur in cognoscibilitate reali, et connexionione reali ipsius cum hoc significato, ut illud representet; ergo reali relatione erit substitutum illius, et respiciet illud ut signatum, licet potentiam talis cognoscibilitas non respiciat realiter. Nam quod fumus representet potius ignem quam aquam, et vestigium bovis potius bovem quam hominem, et conceptus equi potius equum quam lapidem, in aliqua reali proportionem et intrinsicam istorum signorum cum illis signatis fundatur; ex reali autem proportionem et connexionione cum aliquo, realis relatio innascitur. Unde contingit hic maxime hallucinari aliquos, quod sine discussione, cum videant cognoscibilitatem seu apprehensibilitatem signi fundare relationem signi, et hæc apprehensibilitas est relatio rationis ad potentiam, simpliciter ipsam rationem signi relationem esse rationis putant. Cæterum in hoc valde falluntur quia relatio cognoscibilitatis ad potentiam præcedit, et præsupponitur ad rationem signi, pertinetque ad communem rationem objecti seu cognoscibilis. Sed quod ista cognoscibilitas sic connectatur et coordinetur alteri cognoscibili, ut substituat pro eo, et subordinetur, ac serviat ei in deferendo ipsum ad potentiam, cur erit relatio rationis, cum non sit relatio ad potentiam, sed proportio et connexio istius cognoscibilis cum illo, ratione cuius

huic significando potius proportionatur quam illi, et ista connexio et proportio ante omnem operationem intellectus detur? Unde D. Thomas, in de Veritate, art. I, ad 2 inquit: « Quod ad speciem quæ est medium requiruntur duo, scilicet representatio rei cognita, quæ competit ei secundum propinquitatem ad cognoscibile, et esse spirituale, quod competit ei secundum esse, quod habet in cognoscente. » Ubi pondero illa verba: « representatio quæ competit ei secundum propinquitatem etc. » Ergo representatio in signo naturali fundatur in propinquitate ipsius ad cognoscibile, pro quo substituit, et respectu cuius est medium; hæc autem propinquitas in his quæ realiter proportionantur et conjunguntur, realis relatio erit, cum reale fundamentum habeat.

Ex dictis colliges in signis ad placitum rationem signi etiam per relationem ad signatum explicandam esse. Sed relatio ista rationis est, et non solum consistit signum in extrinseca denominatione, quæ redditur impositum seu destinatum a Republica ad significandum, ut aliqui recentiores putant, eo quod sine illa fictione intellectus per solam ipsam impositionem denominatur signum. Cæterum hæc impositio requiritur quidem tanquam fundamentum relationis et rationis signi, quia per illam habilitatur et destinatur aliquid ut sit signum. Sicut per hoc quod proportionatur, et connectitur aliquid signum naturale cum tali signato, fundat relationem signi ad ipsum. Itaque ex denominatione illa extrinseca destinationis et impositionis nascitur duplex relatio rationis. Prima communis omni extrinsece denominationi, quatenus concipitur per intellectum ad modum formæ et relationis dominantis, ut esse visum ad videntem, esse amatum ad amantem. Alia est re-

latio particularis, qua una denominatio distinguitur ab alia. Destinatio enim et impositio Reipublicæ ad varia munera esse potest, quæ non nisi relatione distinguuntur ad ea ad quæ exercenda destinantur, sicut destinatur aliquis et instituitur ut sit iudex, præses, doctor, et aliqua ut sint signa vel insignia horum munerum, et similiter voces destinantur ut humanæ conversationi deserviant. Hæc munera ex destinatione Reipublicæ oriuntur, quæ denominatio extrinseca est. Cæterum distinguuntur quia iudex ordinatur ad tales subditos iudicandum, præses ad regendum, doctor ad docendum etc.: quæ distinctiones per relationes explicantur, et non aliter; ergo relationibus ad sua munera et objecta distinguuntur. Idem ergo dicendum de signis ad placitum, licet in denominatione extrinseca impositionis fundentur. Et cessante relatione dicuntur manere ista fundamentaliter quatenus illa destinatio Reipublicæ moraliter dicitur manere, aut virtualiter.

Solvuntur argumenta

Ex duplici capite possunt fieri argumenta ad probandum quod signum naturale sit relativum rationis, vel qua parte signum respicit potentiam, vel qua parte respicit signatum. Ex parte qua respicit potentiam argumentum est commune, sed difficile. Nam signum respicit potentiam relatione rationis, sed hæc relatio est illi intrinseca et essentialis, imo magis principalis; ergo signum naturale non consistit præcise in relatione reali. Major est certa, quia inter signum et potentiam reperitur ordo ejusdem lineæ et rationis quæ est inter objectum et potentiam: signum enim quoddam objectum est seu substitutum objecti, et ita movet objective, non effective potentiam,

atque adeo in eodem ordine cum objecto respicit potentiam; constat autem objectum respicere potentiam relatione rationis, quia non est relatio mutua inter potentiam et objectum; ergo ex parte alterius extremi non est relatio realis; non ex parte potentiae, quia hæc realiter respicit objectum, ergo erit rationis ex parte objecti. Specialiter autem signum instrumentale non potest manifestare aliquid potentiae nisi prout cognitum; esse autem cognitum est aliquid rationis. Ergo signum instrumentale mediante aliquid rationis, id est mediante esse cognitum ducit in signatum.

Minor vero probatur. Tum quia signum est instrumentum quo potentia utitur ad deveniendum in signatum. Tum, quia finis ad quem ordinatur signum, est manifestatio signati ad potentiam; ergo ipsa potentia, seu cognitio ejus, ad quam signum ducit, est finis principaliter intentus a signo, atque adeo intrinsecus et essentialis est illi ordo ad potentiam. Et confirmatur quia signum formale et instrumentale differunt in ratione signi, ut dicemus seq. question., et non differunt ex ordine ad signatum, sed ad potentiam; idem enim signatum respicit fumus ut signum instrumentale, scilicet ignem, et conceptus ignis; sed fumus instrumentaliter conceptus formaliter; ergo differunt ex diverso ordine ad potentiam, et ita hic ordo essentialis est signo, quatenus signum formale respicit potentiam ut forma cognitionis, instrumentale ut movens extrinsecum.

Respondetur quod sive ordo ad signatum et ad potentiam in signo sit unus tantum, sive duplex, de quo articulus seq., tamen ut signum est, et stando sub hac formalitate, non respicit potentiam directe et principaliter, neque ut mensura ejus, sed ut via et ductivum potentiam ad

id quod est objectum ejus et manifestabile ipsi, scilicet ad signatum. Unde tam potentia quam signum respiciunt signatum ut objectum manifestabile a quo specificantur et mensurantur: potentia quidem ut virtus ad illud tendens, signum ut via et medium per quod ad illud tenditur; quod vero signum sit etiam objectum, et prius cognitum, ut per illud tendat potentia ad signatum, per accidens est signo in quantum signum, nam in signo formali, sine hoc quod sit objectum cognitum a potentia, sed forma reddens cognoscentem potentiam, manifestat ei. Quod ergo pertinet per se ad rationem signi est quod sit substituens pro objecto in representando ipsum potentiam, quæ substitutio realem subordinationem et relationem dicit ad signatum, ut ad principale objectum, et hic est respectus essentialis, et formaliter constitutivus signi, licet in obliquo etiam potentiam attingit, quatenus respicit signatum ut manifestabile potentiam.

Quare ad argumentum in forma dicitur: Signum respicit potentiam relatione rationis, distingo: Formaliter, in quantum signum relatione directa et mensuræ ad mensuratum, nego; præsuppositivè, et ut objectum quoddam est, transeat. Et ad probationem dicitur quod signum est in linea et ordine objecti principaliter, et per se, et ut mensura est, nego; ut substituens, et vice gerens objecti, concedo. Unde non eodem modo quo objectum respicit potentiam, sed directe objectum manifestabile respicit, in obliquo potentiam, sicut etiam habitus qui est in potentiis respicit objectum a quo specificatur directe, licet in ordine ad adjuvandum potentiam respectu illius. Nec signum instrumentale fundatur in esse cognito, quantum ad rationem signi, sed esse cognitum requiritur ad ipsum exer-

citium significandi, non ut constituantur in esse signi respicientis objectum, ut substitutum ejus; hoc enim habet ante esse cognitum, quia signum non consistit in actuali representatione, sed in potestate representandi.

Ad primam probationem minoris respondetur signum dici instrumentum potentiam, eo modo quo est instrumentum signati, et substitutum ejus ad manifestandum se potentiam. Nec enim signum est instrumentum potentiam ex parte elicentiam actus, quasi medio signo eliciat, sed ex parte representationis objecti, quatenus medio signo manifestatur objectum, et sic principaliter subordinatur objecto, tanquam ei pro quo substituitur in representando potentiam.

Ad secundam probationem respondetur: Finem signi esse manifestare potentiam signatum, ex subordinatione tamen ad ipsum signatum, ut ad principale, pro quo subrogatur, et substituitur in representando. Id autem quod ex subordinatione ad aliud respicit aliquid finem, et ex substitutione pro ipso, principaliter respicit id pro quo substituitur et subrogatur, quam id ad quod movet, seu finem ad quem tendit, quia hunc respicit ut finem effectum, id autem pro quo substituitur, ut finem cujus gratia, ex subordinatione enim ad illud respicit talem effectum.

Ad confirmationem respondetur divisionem signi in formale et instrumentale, si est essentialis (de quo seq. question.), non sumi ex ordine ad potentiam præcise, sed ex diverso ordine ad signatum. Diversus enim modus afficiendi potentiam, ut objectum prius cognitum, vel ut conceptus intrinsece informans, refunditur in diversam rationem manifestandi et representandi signatum, quia manifestatio ipsa,